

Kommissionen skulde gøre et Sogn færdigt ad Gangen; naar Planen for et Sogn var færdig, og de vedkommende havde afgivet deres Erklæringer om, at de tiltraadte Tilbudene, samt naar Resultatet af den offentlige Udbydelse af de isolerede Lodder var bekendt, skulde Kommissionen dernæst gennem Amtsforvalteren forelægge Sagen til Domænedirektørens Afgørelse³⁵⁾. Senere blev det paa Kommissionens Indstilling vedtaget ved en Skrivelse af 3. August 1850 fra Domænedirektoratet³⁶⁾, at der ogsaa skulde kunne tilstaas de *jordløse Husmænd* Andel i Statens Udmarksjorder. Kommissionen skulde tilbyde disse Husmænd Arvefæste saavel paa det Areal, hvorpaa Huset stod, som paa et Stykke tilgrænsende, raa Jord, eller dersom saadan Jord ikke kunde tilvejebringes, da paa en isoleret Udmarksparcel; i øvrigt blev det overladt Kommissionen at bringe Reglerne i Instruksen til Anvendelse med de fornødne Modifikationer.

Paa Grundlag af de ovennævnte Bestemmelser gik nu Kommissionen til sit Værk. For Fæstejorderne og de indtagne, opdyrkede Jorders Vedkommende vare jo Vilkaarene for at erholde Arvefæste nøjagtig bestemte i Instruksen. Af den raa og uopdyrkede Udmarksjord, der stødte op til tidligere Fæstejord, var Afgiften kun bestemt til „den almindelige paa Landet“, jvfr. ovenfor. Men da nu den almindelige Fæsteafgift var 6 Skpr. Havre pr. Td. Land Sædsjord, jvfr. ovenfor, og da denne Afgift — som et Ækvivalent for Købesum — skulde forhøjes med $\frac{1}{4}$, jvfr. ligeledes ovenfor, blev Kommissionen enig om, at 8 Skpr. eller 1 Td. Havre — at betale efter Kapitelstakst — kunde anses for at være en passende Pris pr. Td. Land til Takst 8 (efter Landinspektørens Bonitering). Til denne Pris — som ogsaa godkendtes i Domænedirektoratets Skrivelse af 6. Juli 1850 — bleve da de raa Udmarksjorder tilbudte de vedkommende Fæstere. I Løbet af nogle Aar lykkedes det derefter Udmarkskommissionen at bevæge den langt overvejende Del af de tidligere Fæstehusmænd til at modtage Arvefæste baade paa den tidligere opdyrkede Jord og paa den tillagte raa Udmarksjord, og Skøderne bleve udstedte³⁷⁾. Ligeledes gik de fleste Gaardmænd, der havde haft Udmarksjord i Fæste, i Løbet af kort Tid ind paa at modtage denne Jord i Arvefæste, hvorimod disse Gaardmænd ikke viste sig synderlig villige til at modtage raa Jord som et „Tillæg“ til Arvefæstet.

Med Hensyn til de af Kommissionen udlagte *isolerede Parceller* blev der senere truffet den fra Instruksen afvigende Bestemmelse, at de skulde sælges ved offentlig Auktion, og herefter bleve da samtlige Lodder i Rutsker, Rø, Østermarie og Ibsker Sogne solgte ved Auktion uden nogen Nedsættelse i de af Kommissionen foreslaaede Afgifter og for en Købesum af i alt 8,792 Rdlr. Derimod viste det sig nødvendigt at nedsætte de af Kommissionen foreslaaede Afgifter for Lodderne i de øvrige Sogne; disse Lodder bleve derefter ogsaa solgte ved Auktion med Undtagelse af 3 Lodder i Bodilsker Sogn, der solgtes underhaanden, efter at Afgifterne vare yderligere nedsatte, og 4 Lodder i Olsker, hvor Salget stødte paa Vanskeligheder med Hensyn til Skyldsætningens Berigtigelse og derfor først foregik i Aaret 1868. I alt indbragte Salgene af de isolerede Parceller en Købesum af 14,757 Rdlr., samt en aarlig Arvefæsteafgift af i alt 278 Tdr. 6 Skpr. $1\frac{1}{2}$ Fdk. Havre³⁸⁾.

Statens Udmarksjorder vare nu altsaa i vidt Omfang overdragne i Arvefæste, og dermed begynder da Fremstillingen af dette Arvefæstes særegne Historie. Det kan da straks bemærkes, at da denne Historie i det store og hele er et Udslag af en blandt de tidligere Fæstere, særlig Husfæstere, eller deres Efterkommere udbredt og stadig levende Misfornøjelse over mange af de ved Arvefæstet paatagne Vilkaar, har den intet at gøre med de ovenomhandlede, isolerede Parceller; her maatte jo ogsaa Afhændelsesmaaden, Auktionssalget, i sig selv være en Hindring for, at Klager over det modtagne Arvefæste kunde gøres gældende med nogen Berettigelse eller Nytte. Derimod giver baade Arvefæsteforholdet vedrørende *Gaardmændene* og de tidligere *Husfæstere* Anledning til særlig Omtale.

Først omhandles da Forholdet med Hensyn til Gaardene. Næppe var Bortarvefæstningen bragt i Orden af Kommissionen, før en stor Del Gaardejere fortrød, hvad de

³⁵⁾ Se Instruksens §§ 14—15.

³⁶⁾ Domænekontorets Kopibog for 1850, Litra B.

³⁷⁾ Udmarkskommissionens „Forhandlingsprotokol“ opbevares i Provinsarkivet her i Byen. Protokollen er dog saare lidet oplysende; i det væsentlige omhandler den kun de i Teksten, Side 7—8, omtalte „foreløbige Magelæg“ med Sognene, samt „Forhandlinger“ med ganske enkelte Arvefæstere. Der findes ingen almindelig, orienterende Oversigt over Bortarvefæstningens Omfang. De udstedte Skøder opbevares i Genpart i 1ste Revisionsdepartements 4de Kontor.

³⁸⁾ Se Oversigten i Arkivsag, J. Nr. G. D. J. 1090/1870 og 977/1875.